

Р. М. Кузьо,
асистент кафедри статистики та аналізу,
Львівський національний аграрний університет, м. Львів

СУЧАСНИЙ СТАН РЕГІОНАЛЬНОГО РИНКУ ПРОДУКЦІЇ СІЛЬСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА УКРАЇНИ НА ПРИКЛАДІ ЛЬВІВСЬКОЇ ОБЛАСТІ

R. Kuzo,
Assistant Department of Statistics and Analysis, Lviv National Agrarian University, Lviv

THE CURRENT STATE OF THE REGIONAL AGRICULTURAL MARKET OF UKRAINE AT THE EXAMPLE OF LVIV REGION

У статті досліджено сучасний стан аграрного ринку України в контексті Львівської області, подано об'єктивну оцінку його розвитку. Також розкрито сутність низки проблем, які гальмують ефективне функціонування та розвиток аграрного ринку, а отже, й економіки держави теж. У результаті представлено авторські рекомендації щодо підвищення ефективного та стрімкого розвитку ринку сільськогосподарської продукції, які не є вичерпними, однак вкрай важливими та необхідними для кожного такого регіонального ринку та АПК в цілому.

In the article the current state of the agricultural market in the context of Ukraine, Lviv region, filed an objective assessment of its development. Also the essence of a number of problems that hamper the effective functioning and development of the agricultural market, and thus the state's economy too. As a result, the author presents recommendations for improving the effective and rapid development of agricultural markets, which are not exhaustive, but the edge of the important and necessary for each of the regional market and agriculture in general.

Ключові слова: АПК, сільське господарство, сільськогосподарська продукція, аграрний ринок, підприємства, регіональний ринок.

Key words: Agriculture, agricultural products, agricultural market, enterprise, regional market.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Беручи до уваги складну політичну та економічну ситуацію в державі, сфера сільського господарства з року в рік показує гарні результати. Саме сільське господарство — це, мабуть, єдина галузь, де можна побачити позитивну динаміку, доволі стрімке зростання та розвиток. Так, в останні роки в ній відбувається нарощення виробництва сільськогосподарської продукції, оскільки завершився процес формування структури виробництва в процесі аграрної реформи.

Однак такі позитивні результати виробничих та інших процесів на вітчизняному ринку сільського господарства недостатні для ефективного його розвитку та функціонування. Аграрна та земельна реформи в Україні ще не завершені, тому в сфері сільського господарства існує низка проблемних питань, які гальмують її перспективний розвиток.

Вищезгадане обумовлює актуальність дослідження сучасного стану вітчизняного аграрного ринку, вивчення його проблем та їх вирішення.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Проблемні питання ефективного функціонування та розвитку вітчизняного ринку сільськогосподарської

продукції досліджували ряд вчених, а саме: Варченко О.М., Власенко Н.С., Зубець М.В., Саблук П.Т., Месель-Веселяка В.Я., Федорова М. М., Пасхавер Б.Й., Шубравська О.В., Молдован Л.В., Лупенко Ю. О., Хвесик А.М., Лисецький А.С. та інші.

Однак, зважаючи на достатньо велику кількість розробок, все ж актуальності набуває об'єктивна оцінка сучасного стану вітчизняного аграрного ринку на регіональному рівні, поглиблене дослідження його проблем та розробка перспективних шляхів його розвитку.

ФОРМУВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ

Метою статті є дослідження сучасного стану та висвітлення перспектив розвитку регіонального ринку сільськогосподарської продукції, на прикладі Львівської області.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Дивлячись на сучасний стан економіки України, можемо сказати, що на сьогодні найкращі результати роботи демонструє лише сільськогосподарський сектор.

Так, за підсумками 2014 року індекс сільськогосподарського виробництва показував зростання на 2,8% в

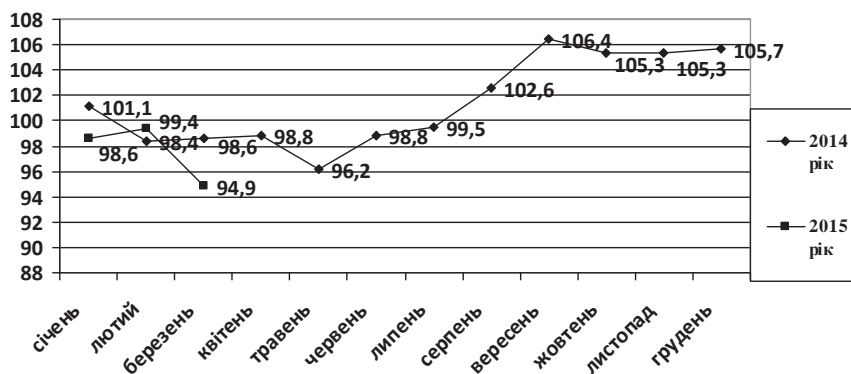

Рис. 1. Динаміка обсягу сільськогосподарського виробництва Львівської області, %

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Львівській області.

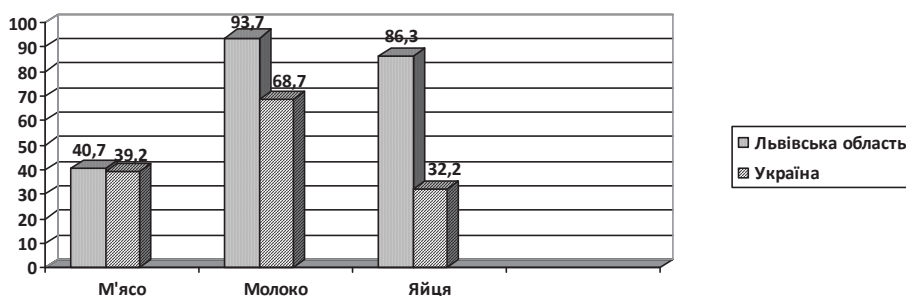

Рис. 2. Частка господарств населення у загальному обсязі виробництва основних продуктів тваринництва за січень – березень 2015 року, у %

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Львівській області.

порівнянні з 2013 роком. Хоча за підсумками 2013 року зростання індексу сільськогосподарського виробництва було на рівні 13,6%. Але нехай буде хоч би таке зростання, чим взагалі ніякого. Це офіційні показники Державної служби статистики, де пораховано сільськогосподарське виробництво без урахування Криму.

Сільське господарство значною мірою визначає соціально-економічний розвиток області, рівень життя населення, забезпечення його продуктами харчування, а промисловість — сировиною. За обсягом виробництва на Львівщині воно посідає четверте місце після промисловості, транспорту і зв'язку та торгівлі. Його частка у загальнообласній валовій доданій вартості складає більше 10%. У сільському господарстві працює 16% зайнятого населення [5, с. 3].

Сільськогосподарський сектор економіки області займає достойне місце в рейтингу областей України. В усіх категоріях господарств області на 2,8% сільськогосподарських угідь створюється 4,3% валової про-

дукції сільського господарства від загального її обсягу в Україні. Господарства області формують 5,9% виробництва молока, наявне поголів'я худоби, свиней і птиці забезпечує частку в обсягах виробництва м'яса в Україні на рівні 5,7 відсотка. За темпами виробництва валової сільськогосподарської продукції Львівщина посіла дев'яте місце серед регіонів України. Від 90 до 97% молока, яєць, картоплі, овочів, плодів і ягід виробляється господарствами населення. Основними гравцями на ринку зерна, цукрових буряків, ріпаку є сільськогосподарські підприємства [4, с. 1].

У січні — березні 2015 р. індекс обсягу сільськогосподарського виробництва області порівняно з січнем — березнем 2014 р. становив 94,9%, у тому числі у сільськогосподарських підприємствах — 96,1%, у господарствах населення — 94,2%. Частка сільськогосподарських підприємств у валовій продукції сільського господарства становила 36,3%, господарств населення — 63,7% (рис. 1.) [4, с. 2].

За січень — березень 2015 року господарства усіх категорій виробили 32,4 тис. т м'яса (реалізація худоби та птиці на забій у живій вазі), 88,6 тис. т молока, 110,4 млн шт. яєць від птиці усіх видів. Відносно січня — березня 2014 року виробництво м'яса зменшилось на 0,3 тис. т (на 0,9%), молока — на 5,2 тис. т (на 5,5%), яєць — на 3,4 млн шт. (на 3,0%) (рис. 2.) [4, с. 3].

Наведені дані в таблиці свідчать про те, що серед продукції тваринництва вагоме місце займають яйця. Тобто їх виробництво у 2015 році зросло в порівнянні із 2014 роком на 97,0% і становило 110,4 млн штук. Най-

Таблиця 1. Виробництво основних видів сільськогосподарської продукції на одну особу у Львівській області

Види продукції	Період					
	2013 р.	У % до відповідного періоду 2012 року	2014 р.	У % до відповідного періоду 2013 року	Січень – березень 2015 р.	У % до відповідного періоду 2014 року
М'ясо, тис. т	188,3	108,2	176,3	93,6	32,4	99,1
Молоко, тис. т	619,4	99,8	601,0	97,0	88,6	94,5
Яйця, млншт	530,8	102,1	619,3	97,8	110,4	97,0
Зернові та зернобобові культури (у вазі після доробки), тис. т	1186,1	111,3	1421,9	119,9	-	-
Цукрові буряки (фабричні), тис. т	653,7	78,3	780,8	119,4	-	-
Насіння соняшнику (у вазі після доробки), тис. т	18,5	382,3	28,9	156,2	-	-
Картопля, тис. т	1573,4	85,9	1798,9	108,6	-	-
Овочі, тис. т	456,7	96,9	480,0	105,1	-	-

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Львівській області.

Таблиця 2. Поголів'я основних видів худоби та птиці на 1 квітня 2015 року

	Усі категорії господарств		У тому числі			
			Сільськогосподарські підприємства		Господарства населення	
	Тис. голів	У % до 1 квітня 2014 р.	Тис. голів	У % до 1 квітня 2014 р.	Тис. голів	У % до 1 квітня 2014 р.
Велика рогата худоба	277,3	88,8	22,0	95,7	255,3	88,3
у т. ч. корови	139,0	93,4	8,5	97,7	130,5	93,1
Свині	391,7	107,6	198,3	118,9	193,4	98,0
Вівці та кози	42,1	88,8	4,8	92,3	37,3	88,4
Птиця	6940,4	85,0	2252,2	66,4	4688,2	98,2

Джерело: складено за даними Головного управління статистики у Львівській області.

меншу частку займає м'ясо, оскільки в продовж січня — березня 2015 року, виробництво цього продукту становило 32,4 тис. т, тобто зменшилось в порівнянні із попереднім періодом на 99,1%.

Що стосується виробництва продукції рослинництва, зауважимо, що у зв'язку із відсутністю даних по 2015 році, в 2014 році найбільшу частку серед всієї продукції рослинництва займала картопля. Так, її виробництво сягало 1798,9 тис. т, що на 108,6% більше ніж у 2013 році. Найменший показник продемонструвало насіння соняшнику (у вазі після доробки), а саме: 28,9 тис. т, тобто зменшилось на 156,2% в порівнянні із 2013 роком.

Пріоритетним напрямом у розвитку аграрного виробництва є тваринництво. Позитивну динаміку розвитку забезпечує галузь птахівництва. Станом на 1 квітня 2015 року в усіх категоріях господарств Львівської області відносно 1 квітня 2014 року зросло поголів'я свиней; зменшилась чисельність великої рогатої худоби (у тому числі корів), овець та кіз (табл. 2).

У господарствах населення утримується переважна більшість поголів'я тварин області. На 1 квітня 2015 р. у них нараховувалось 92,1% загальної кількості великої рогатої худоби (на 1 квітня 2014 р. — 92,6%), у тому числі корів — 93,9% (94,2%), свиней — 49,4% (54,2%), овець та кіз — 88,6% (89,0%), птиці — 67,5% (58,5%). У структурі реалізації сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) худоби та птиці на забій частка птиці всіх видів становила 56,5% (у січні — березні 2014 р. — 61,2%), свиней — 38,2% (32,3%), великої рогатої худоби — 5,3% (6,3%) [4, с. 4].

За даними органів статистики за січень — листопад 2014 року обсяг експорту сільськогосподарської продукції та продуктів харчування Львівської області зріс у порівнянні з аналогічним періодом минулого року на 3,2% і склав 277,1 млн дол. США. Відбулося поступове збільшення обсягів експорту рослинницької продукції та продуктів її переробки підприємствами Львівщини. Провідними культурами був ріпак, фуражна пшениця, кукурудза, картопля, соя, сублімовані і заморожені овочі та фрукти, а також соняшникова олія. Одним із провідних виробників та експортерів регіону є компанія "Агро ЛВ Лімітед". Менеджмент компанії на чолі з Андреа Бянко веде прозорий бізнес за європейським стилем на науковій основі. Компанія спеціалізується на вирощуванні пшениці, ячменю, кукурудзи, сої, ріпаку, цукрових буряків, картоплі і моркви, залучаючи новітні енергозберігаючі безпечні для довкілля технології обороту ґрунту, живлення і захисту рослин та зберігання вирощеної продукції. Компанія входить в трійку найбільших виробників картоплі в Україні. Спільно з ринком "Шувар" налагоджено експорт картоплі на ринки ЄС, зокрема в Іспанію. Підприємство з року в рік поглиблює інтеграцію в економіку Львівщини та планує збільшувати експорт рослинницької продукції і, в тому числі в країни ЄС.

Разом із тим, експортний потенціал сільського господарства використовується не повністю. Основними

факторами, що стримують розкриття експортного потенціалу українського агровиробництва, є:

- неефективне та недосконале регулювання з боку держави операцій з експорту та імпорту товарів сільськогосподарського призначення;

- технічне обмеження в транспортуванні товарів портовим шляхом;

- відсутність заходів стимулювання сільськогосподарських підприємств в експорті своєї продукції за кордон;

- гальмування виходу вітчизняної сільськогосподарської продукції на міжнародний ринок через нестабільну політично-економічну ситуацію в державі.

Крім цього, існує ряд інших негативних моментів та проблем, які гальмують перспективний його розвиток. До таких проблем ми можемо віднести:

- зменшення кількості сіл та селищ, неналежні умови життя сільських мешканців;

- забрудненість земель та низька інвестиційна привабливість регіонів;

- "старіння" кадрів, які здійснюють сільськогосподарську діяльність;

- виснаженість чорноземів та проблеми права власності на землю;

- недосконала нормативно-правова база;

- відсутність науково обґрунтованих реформ;

- незахищеність вітчизняних виробників;

- відсутність необхідного рівня державної підтримки;

- низька конкурентоспроможність продукції та ефективність підприємств;

- зношена технологічна база;

- висока собівартість виробництва [8, с. 4].

Вирішення досліджених проблем вітчизняного ринку сільськогосподарської продукції та ліквідація негативних факторів впливу на його стан і розвиток, як на регіональному, так і на національному рівнях, можлива шляхом:

- забезпечення вітчизняних сільгоспвиробників новітньою технікою, яка дозволить збільшити доходи підприємства, підвищити продуктивність праці, знизити витрати на одиницю продукції та забезпечити її конкурентоспроможність на ринку;

- удосконалити нормативно-правову базу розвитку галузі;

- розробити систему заходів, які б забезпечили охорону ґрунтів;

- збільшити масу добрив, що призведе до поліпшення якості землі;

- боротьба зі шкідниками і хворобами сільськогосподарських культур, що дає змогу зберегти понад 20% вирощеного врожаю;

- скоротити до мінімуму втрати сільськогосподарської продукції у процесі її збирання, транспортування та зберігання;

- інтенсифікація сільського господарства шляхом механізації та комп'ютеризації виробництва, хімізації, меліорації, інтенсивного розвитку біотехнології у рослинництві;

— у тваринництві інтенсифікація досягається завдяки використанню досягнень генетики і селекції, поліпшення кормової бази тощо;

— формування спеціалістів високоосвічених та професіоналів своєї справи.

Таким чином, можемо в підсумку сказати, що стан регіонального ринку сільського господарства впливає на ефективне функціонування і розвиток аграрної сфери та національної економіки в цілому. Так, аграрний сектор забезпечує близько 60% фонду споживання населення, займає друге місце серед секторів економіки у товарній структурі експорту і залишається практично єдиною галуззю, яка багато років поспіль забезпечує позитивне зовнішньоторгівельне сальдо, економічні можливості його використовуються не повністю. Тому для його процвітання потрібно вирішити багато проблем і затратити неабияких зусиль.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Результати дослідження сучасного стану аграрного ринку Львівської області свідчать про позитивну динаміку його розвитку, однак у процесі дослідження виявлено низку проблемних питань, які заважають ефективному його функціонуванню та розвитку та запропоновано шляхи їх розв'язання, а саме: усунення посередницьких ланок, скорочення витрат та збільшення прибутку, забезпечення фінансової сталості учасників інтеграційної системи; диверсифікації сільськогосподарського виробництва шляхом розвитку промисловості та переробки; покращення соціальної сфери села, підвищення зайнятості та доходів населення; створення сприятливого інвестиційного клімату в аграрному секторі; підвищення конкурентоспроможності аграрної продукції в контексті еко- та біорозвитку.

Лише комплексне виконання поданих рекомендацій дасть можливість вивести вітчизняну сільськогосподарську продукцію на міжнародний рівень та забезпечить стрімкий розвиток аграрного ринку як на регіональному, так і на національному рівнях.

Література:

1. Варченко О.М. Зарубіжний досвід державної підтримки сільськогосподарського виробництва та напрями його використання у вітчизняній практиці // Економіка та управління АПК: збірник наукових праць / Білоцерків. нац. аграр. ун-т. — Біла Церква, 2011. — С. 11—16.
2. Власенко Н.С. Рослинництво України за 2015 рік [Електронний ресурс] / Н.С. Власенко. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
3. Власенко Н.С. Тваринництво України за 2015 рік [Електронний ресурс] / Н.С. Власенко. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
4. Головного управління статистики у Львівській області [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>
5. Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukrstat.gov.ua>
6. Зубець М.В. Аграрний сектор економіки України (стан і перспективи розвитку) / За ред. П.Т. Саблука, В.Я. Месель-Веселяка, М.М. Федорова. — К.: ННЦ ІАЕ, 2011. — 1000 с.
7. Пасхавер Б.Й. Виклики і шляхи агропродовольчого розвитку / Б.Й. Пасхавер, О.В. Шубравська, Л.В. Молдован. — НАН України; Ін-т екон. та прогнозув. — К., 2009. — 432 с.
8. Пасхавер Б.Й. Основні проблеми розвитку сільськогосподарського виробництва / Б.Й. Пасхавер, Л.В. Молдован, О.В. Шубравська // Економіка АПК. — 2012. — № 9. — С. 3—9.

9. Розпорядження Кабінету Міністрів України від 17.10.2014 № 806-р "Про схвалення Стратегії розвитку аграрного сектора економіки України на період до 2020 року" [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80>

10. Стратегічні напрями розвитку сільського господарства України на період до 2020 року / За ред. Ю.О. Лупенка, В.Я. Месель-Веселяка. — К.: ННЦ "ІАЕ", 2012. — 182 с.

11. Сільське господарство України 2015 рік [Електронний ресурс]: статистичний збірник. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/sg/dop/dsg_2015.zip

12. Сільське господарство України у 2014 р. [Електронний ресурс]: аналітична доповідь. — Режим доступу: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/sg/dop/dsg_2014.zip

13. Хвесик М.А. Сільськогосподарський комплекс України: соціально-економічні пріоритети розвитку / А.М. Хвесик, А.С. Лисецький. — К.: РВПС України НАН України, 2009. — 216 с.

References:

1. Varchenko, O.M. (2011), "Zarubizhnyj dosvid derzhavnoi pidtrymky sil's'kohospodars'koho vyrobnytstva ta napriamy joho vykorystannia u vitchyzniani praktysi" // Ekonomika ta upravlinnia APK: zbirnyk naukovykh prats' / Bilotserkivs'kyj natsional'nyj ahrarnyj universytet, Bila Tserkva, pp. 11—16.
2. Vlasenko, N.S. (2015), Roslynnnytstvo Ukrainy za 2015 rik [Plant Ukraine for 2015], Kyiv, Ukraine.
3. Vlasenko, N.S. (2015), Tvarynnnytstvo Ukrainy za 2015 rik [Livestock Ukraine for 2015], Kyiv, Ukraine.
4. Holovnoho upravlinnia statystyky u L'vivs'kij oblasti [Elektronnyj resurs], Rezhym dostupu: <http://www.lv.ukrstat.gov.ua/>
5. Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy [Elektronnyj resurs]. — Rezhym dostupu: <http://www.ukrstat.gov.ua>.
6. Zubets', M.V. (2011), Ahrarnyj sektor ekonomiky Ukrainy (stan i perspektyvy rozvytku) [Agricultural sector of Ukraine (state and prospects)], NNTs IAE, Kyiv, Ukraine.
7. Paskhaver, B.J. Shubravs'ka, O.V. Moldovan, L.V. (2009), Vykylyky i shliakhy ahroprodovol'choho rozvytku [Challenges and ways of agri-food development], Instytut ekonomiky ta prohnozuvannia, Bilotserkivs'kyj natsional'nyj ahrarnyj universytet
8. Paskhaver, B.J. Moldovan, L.V. Shubravs'ka, O.V. (2012), Osnovni problemy rozvytku sil's'kohospodars'koho vyrobnytstva [The main problems of agricultural production], 9nd ed, Ekonomika APK, Kyiv, Ukraine.
9. Cabinet of Ministers of Ukraine (2014), "Rozporiadzhennia of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Pro skhvalennia Stratehii rozvytku ahrarnoho sektora ekonomiky Ukrainy na period do 2020 roku"", available at: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/806-2013-%D1%80> (October 2014).
10. Lupenka, Yu. O. Mesel'-Veseliaka, V. Ya. (2012), Stratehichni napriamy rozvytku sil's'koho gospodarstva Ukrainy na period do 2020 roku [Strategic directions of development of agriculture of Ukraine till 2020], NNTs "IAE", Kyiv, Ukraine.
11. Statystychnyj zbirnyk (2015), "Sil's'ke gospodarstvo Ukrainy 2015 rik" available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2015/sg/dop/dsg_2015.zip
12. Statystychnyj zbirnyk (2014), "Sil's'ke gospodarstvo Ukrainy 2014 rik" available at: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2014/sg/dop/dsg_2014.zip
13. Khvesyk, M.A. Lysets'kyj, A.S. (2009), Sil's'kohospodars'kyj kompleks Ukrainy: sotsial'no-ekonomichni priorytety rozvytku [Agricultural Complex of Ukraine: the socio-economic development priorities], RVPS Ukrainy NAN Ukrainy, Kyiv, Ukraine.

Стаття надійшла до редакції 26.05.2015 р.